

Určité a neurčité NP: referenční teorie určitých NP, kvantifikační teorie neurčitých NP

FF MU

Mojmír Dočekal

ÚJABL

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Logika: systémový rámec rozvoje oboru v ČR a koncepce logických propedeutik pro mezioborová studia

(reg. č. CZ.1.07/2.2.00/28.0216, OPVK)

1 Referující výrazy

Určité NP

- určité NP: v jazycích se členem uvozeny určitým členem
- v jazycích bez členu: (naznačeno slovosledem), obecně NP s jedinečnou referencí, případně s determinátorem *ten*

(1) the dog, the old man, the picture of Mary, ...

(2) a. V místnosti ležel pes.

b. (Ten) pes spal.

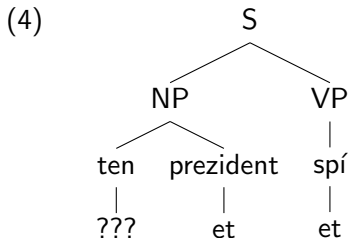
c. prezident ČR v roce 2014, Petrův otec, nejstarší student ve třídě, ...

- tradiční problém: vztah mezi určitými NP (určitými popisy) a jmény:

(3) a. Prezident ČR v roce 2014 má rád Becherovku.

b. Zeman má rád Becherovku.

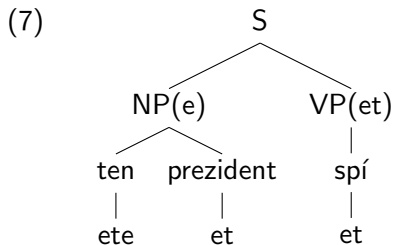
- na první pohled se zdají být synonymní
- naivní hypotéza: *Zeman a prezident ČR v roce 2014* referují ke stejné entitě
- typově: obě jsou typu <e>
- kompozicionálně:

- (5)
- Zeman je prezident.
 - Zeman spí.

(6) ten/the ... $\langle e,t \rangle \rightarrow \langle e \rangle$

a. typově: $\langle \langle e,t \rangle, e \rangle$

- referenční teorie určitých NP: člen shiftuje vlastnost na entitu
- musí existovat jedno a pouze jedno relevantní individuum
- jedinečnost

Referenční teorie určitých NP

- Fregovská
- problémy:

- 1 další možné situace/světy
- 2 neexistující entity

- v jiném možném světě by význam (8-a) mohl být jiný, ale (8-b) je stále konstantní

- (8) a. prezident ČR v roce 2014
b. Miloš Zeman

- podobně (9-a) \neq (9-b):

- (9) a. král ČR v roce 2014
b. zlatá hora

- Fregovo řešení:

- (10) a. **Smysl** výrazu *prezident ČR v roce 2014* = procedura (způsob označení), která nám umožní identifikovat referenci.
 b. **Význam** výrazu *prezident ČR v roce 2014* = Miloš Zeman

- reference je kompozičně relevantní aspekt významu
- saturace predikátu (*spí*) se děje na významu ne na smyslu

- (11) a. Miloš Zeman = prezident ČR v roce 2014 ... synonymní (reference/význam)
 b. Miloš Zeman \neq prezident ČR v roce 2014 ... ne-synonymní (smysl)

- obecně entita denotovaná (význam) určitou NP musí splňovat význam predikátové části NP
- musí být jedinečná
- a musí být salientní

- porušená jedinečnost:

- (12) V místnosti leželi dva psi.
a.???The dog was sleeping.
b.???Ten pes spal.

- obecně:

- (13) Smysl určité NP specifikuje, že světě/situace obsahující jedinečnou entitu denotovanou NP, která je navíc salientní, tato určitá NP referuje k této entitě.

- presupozice asociovaná s určitými NP

- porušení této presupozice vede k nedefinovatelnému významu (smysl může být ok):

- (14) Současný král ČR spí.
- a. V Brně a jeho okolí je 50 kostelů.
- b.??? Ten kostel byl navržen Santinim.

Neurčité NP

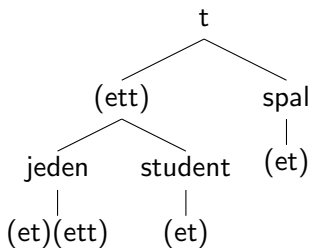
- v jazycích se členem NP uvozené neurčitým členem
- ve slovanských jazycích holé NP/slovní pořádek/*jeden* NP

- (15) a. A student came into the pub. The student ordered beer.
 b. Do místnosti vešel (jeden) student. Ten student si objednal pivo.

- indefinita: presupozice novosti (novelty – I. Heim)
- indefinita jsou většinou považována za nereferující výrazy
- typově:

- (16) $\langle e,t \rangle \rightarrow \langle \langle e,t \rangle, t \rangle$

(17)

- nicméně alespoň určitý typ indefinit je často považován za referující:

(18) Včera večer jsem potkal na večíрку jistou ženu. Však víš kterou.
 a. a (certain) woman

- nemají nutně presupozici novosti

- většinou tomu tak ale je:

- (19) a. V Křtinách je kostel navržený Santinim.
b.??? Jeden kostel má půdorys řeckého kříže vetknutého do soustředných kružnic.